

SPRAWOZDANIA

Magdalena Niemiec

Koło Naukowe Bibliotekoznawców
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Opiekun: dr Agnieszka Gołda
e-mail: mmagdaleniemiiec@gmail.com

Katarzyna Latusek

Koło Naukowe Bibliotekoznawców
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Opiekun: dr Agnieszka Gołda
e-mail: klkasia.latusek@gmail.com

IX Ogólnopolska Konferencja Studencko- -Doktorancka Kół Naukowych Bibliotekoznawców „Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe Polaków – wczoraj i dziś” (Katowice, 10 grudnia 2015 r.)

10 grudnia 2015 r. odbyła się IX Ogólnopolska Konferencja Studencko-Doktorancka Kół Naukowych Bibliotekoznawców, zatytułowana „Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe Polaków – wczoraj i dziś”. Konferencja zorganizowana została przez Koło Naukowe Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Swoje referaty przedstawili studenci i doktoranci uniwersytetów we Wrocławiu, w Łodzi, Kielcach, Katowicach i Krakowie, a także przedstawiciele Muzeum Historii Katowic, Biblioteki Głównej Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, Biblioteki Polonistyki i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie oraz redaktor naczelna Lustra Biblioteki, Barbara Maria Morawiec. Konferencja podzielona została na

trzy sesje. Sesję pierwszą i drugą prowadził Karol Makles, natomiast trzecią Anna Seweryn.

Referat pt. *Dziedzictwo kulturowe Polaków: między tożsamością a prawem*, rozpoczynający obrady konferencyjne, wygłosił Piotr Kalicki (Instytut Archeologii, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie). Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego została stworzona z uwzględnieniem wyznaczników historycznych i prawnych regulujących życie społeczne. Prowadząc szczegółową analizę polskich norm prawnych, autor stwierdził, że polski prawodawca skupił się na ochronie świadectw przeszłości, istotnych dla tożsamości Polaków, a znajdujące się poza granicami kraju dziedzictwo narodowe Polaków podlega prawom ochrony dóbr kultury ze strony innych społeczności.

W tematykę Narodowego Zasobu Bibliotecznego wprowadziła słuchaczy Magdalena Gomułka (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Biblioteka Śląska w Katowicach). Autorka w referacie zatytułowanym *Narodowy Zespół Biblioteczny w świetle zmian prawnych* przedstawiła założenia programowe Narodowego Zasobu Bibliotecznego (NZB) oraz ideę dotyczącą zachowania narodowego dziedzictwa piśmienniczego. W dalszej części wystąpienia omówiła ustawy i rozporządzenia prawne dotyczące NZB oraz wskazała ważne instytucje określające jego założenia: Krajową Radę Biblioteczną i Radę ds. NZB.

Na miano niematerialnego dziedzictwa kulturowego zasługuje również kuchnia narodowa. Wpisanie kuchni francuskiej na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO ze względu na jej specyfikę dotyczącą metod produkcji czy sposobów ucztowania dało początek temu, by kuchnię narodową potraktować jako dziedzictwo kulturowe. Na podstawie analizy książki Diany Taylor *The Archive and the Repertoire. Performing Cultural Memory In the Americas* (Durham, 2003) Anna Matras (Katedra Performatyki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) przedstawiła referat *Performowanie polskiego smaku: kuchnia narodowa jako niematerialne dziedzictwo kulturowe*. Autorka wyjaśniła, w jaki sposób Taylor rozumie pojęcie archiwum i repertuaru. Według niej działają one obok siebie, bo kuchnię uznaje z jednej strony za dyskurs tradycji, która buduje tożsamość narodową i jest gromadzona w postaci literatury kulinarnej (archiwum), a z drugiej strony – za zespół performansów. Te z kolei są indywidualną ekspresją ludzi, a więc repertuarem.

W celu przybliżenia początków książki drukowanej w Polsce, pierwszych oficyn drukarskich i warsztatów typograficznych doby renesansu Karolina Piaśnik (Instytut Informatyki i Bibliotekoznawstwa,

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) wygłosiła referat zatytułowany *Książka jako dziedzictwo kulturowe – wczoraj i dziś*. Prelegentka zwróciła uwagę na funkcję książki jako dziedzictwa kulturowego, na zachodzące zmiany, przypominając, że to renesans był epoką znakomitego rozwoju książki, w której najważniejsza była treść dzieła, a rozwijające się bibliofilstwo, miłośnictwo książki i szacunek do niej spowodowały fascynację jej formą.

Tomasz Piasecki (Instytut Filologii Polskiej, Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu *Polska książka magiczna – uwagi nad kształtowaniem się współczesnego wymiaru tradycji* omówił zagadnienie polskiego dyskursu magicznego. Aby kultura magiczna mogła w pełni osiągnąć swoje cele, potrzeba odpowiednio dobranego dyskursu tematycznego, co z kolei powoduje zwiększenie oferty wydawniczej dotyczącej książki magicznej. Na podstawie metod jakościowych i ilościowych referent zanalizował podręczniki dotyczące magii, ich zawartość, a także przekaz treści kulturowych.

Agata Ceckowska (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski) w referacie pt. *Humanistyczne serie naukowe wydawane w Polsce w latach 1945–1989 jako element dziedzictwa naukowego. Propozycja badań*, przedstawiła stan opracowań nad seriami wydawniczymi z zakresu humanistyki oraz postawiła pytania badawcze dotyczące omawianego zagadnienia.

Zbigniew Gruszka (Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Łódzki) wygłosił referat pt. *Prasa jako wyraz tęsknoty za utraconą Ojczyzną. Rozważania wokół czasopisma „Waldenburger Heimatbote”*. Czasopismo to było adresowane do niemieckich przesiedleńców powiatu wałbrzyskiego, którzy opuścili Dolny Śląsk po 1945 r. Autor scharakteryzował jego zawartość oraz podkreślił rolę, jaką odgrywa tego typu prasa dla społeczności lokalnej.

Wystąpienie Szymona Króla (Koło Naukowe Exlibris, Instytut Dziennikarstwa i Informacji, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) pt. *Geneza Stowarzyszenia im. Jana Karłowicza w Kielcach i jego wkładu w ratowanie pamięci o Żydach i kulturze żydowskiej* dotyczyło działalności wymienionego Stowarzyszenia, stawiającego sobie za cel podkreślenie wielokulturowej historii miasta oraz zachowanie pamięci o Żydach i ich kulturze.

Edyta Kosik (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach) w wystąpieniu pt. *Bibliografia Chorzowa i Bibliografia Bytomia jako sposób na zachowanie w pamięci literackiego dziedzictwa lokalnej społeczności* opisała cele bibliografii, ich twórców, zakres i zawartość.

Jako ostatnia podczas pierwszej sesji wystąpiła Izabela Zlot (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) z referatem pt. *Spuścizna Rzeczypospolitej Obojga Narodów – polskie, litewskie i białoruskie dziedzictwo po szlacheckiej rodzinie Pusłowskich*. Autorka omówiła zawartość archiwów rękopiśmiennych, które tworzą to dziedzictwo. Dokonała porównania spuścizny Pusłowskich w Polsce i za granicą oraz zanalizowała inwentarz archiwum rękopiśmiennego rodziny, znajdujący się w Bibliotece Jagiellońskiej, a także w białoruskich i litewskich bibliotekach cyfrowych.

Sesję drugą, zatytułowaną *Dziedzictwo materialne w bibliotekach i muzeach*, rozpoczęła Marlena Gęborska (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) referatem pt. *Legends, spotkania i questy... czyli promocja kultury regionalnej w bibliotekach publicznych*. Autorka zajęła się zagadnieniem promocji kultury regionalnej dzięki aktywności i zaangażowaniu bibliotekarzy. Organizowanie przez nich imprez bibliotecznych promujących region sprzyja postrzeganiu biblioteki jako instytucji użytecznej i wpisującej się w potrzeby społeczności lokalnej.

Losy żydowskich bibliotek publicznych, które istniały na terenie Polski przed 1939 r., przybliżyła Monika Biesaga (Instytut Judaistyki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) w wystąpieniu pt. *Książki w diaspory – żydowskie biblioteki publiczne w międzywojennej Polsce i ich dziedzictwo*. Na początku prelegentka wyjaśniła pojęcie żydowskiej biblioteki publicznej, a także scharakteryzowała rozmieszczenie tych instytucji w II Rzeczypospolitej. Następnie omówiła losy rozproszonego księgozbioru po zakończeniu II wojny światowej.

Jedną z kwestii zapomnianych i przemilczanych w czasach PRL-u była Tragedia Górnos Śląska – w referacie pt. *Muzealizacja pojęcia Tragedii Górnos Śląskiej* podjął ją Marek Leszczyński (Muzeum Historii Katowic). W związku z ustanowieniem roku 2015 *Rokiem Pamięci Tragedii Górnos Śląskiej* prelegent przedstawił instytucje, które podjęły się realizacji omawianego przedsięwzięcia. Były to: Centrum Dokumentacji Deportacji Górnos Ślązaków do ZSRR w Radzionkowie; Muzeum Historii Katowic, gdzie przygotowana została ekspozycja *Paweł Steller – artysta deportowany*; oraz katowicki oddział Instytutu Pamięci Narodowej, gdzie zorganizowano wystawę o Tragedii Górnos Śląskiej.

Tematem cennych i wartościowych dokumentów, jakimi są starodruki, zajęła się Dorota Rak (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) w referacie pt. *Starodruki w zbiorach bibliotek polskich muzeów etnograficz-*

nych. Autorka przybliżyła historię bibliotek muzeów etnograficznych, a na przykładzie Biblioteki Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie zgromadzone w niej starodruki. Zaprezentowała ich tytuły i omówiła wyniki badań dotyczących proveniencji i topografii starodruków, sposobów ich nabywania, tematyki i wystawy topograficznej.

„Zabytek i cenne źródło historyczne” – to określenie, którego użyła Joanna Rucka (Koło Naukowe Bibliotekoznawców, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski) w wystąpieniu pt. *„Księga Henrykowska” – materialne dobro kulturalne Polaków w zbiorach Muzeum Archidiecezji Wrocławskiej. Ochrona zbiorów a popularyzacja*. Autorka przedstawiła historię Księgi, jej znaczenie dla polskiej kultury oraz funkcję dydaktyczną, jaką pełni. Ponadto podkreśliła jej wyjątkowość, z czym wiąże się wpisanie na Listę Pamięć Świata UNESCO.

Sergiusz Czarzasty w referacie *„Książka w rogatywce” – czyli najcenniejsze zbiory biblioteczne zgromadzone w wojskowych księżnicach w Polsce i na świecie* skupił się na zbiorach bibliotecznych z zakresu wojskowości w bibliotekach polskich i zagranicznych. Przedstawił historię Centralnej Biblioteki Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, scharakteryzował zgromadzone w niej zbiory dotyczące wojska polskiego i nauk o wojskowości. Następnie scharakteryzował kolekcje bibliotek wojskowych z całego świata oraz zwrócił uwagę na rolę cyfrowych bibliotek wojskowych.

Słowo w służbie mniejszości etnicznej. Książka polska w zasobach Górnośląskiej Biblioteki Naukowej w Goerlitz to temat referatu Michała Żytomirskiego (Koło Naukowe Bibliotekoznawców, Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Łódzki). Na podstawie wybranych dokumentów za lata 2000–2014 prelegent wyróżnił cechy wydawniczo-formalne tytułowych książek i przybliżył ich tematykę.

Autorki referatu pt. *Ochrona dziedzictwa narodowego na przykładzie kolekcji duchownych w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego*, Anna Gawinek i Marta Gawlik (Koło Naukowe Bibliotekoznawców, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach), poruszyły temat darów otrzymanych przez Bibliotekę Teologiczną m.in. od księży Remigiusza Sobańskiego, Paula Bormanna i Józefa Ignacego Krętosza.

W zasoby dziedzictwa kulturowego wpisuje się także kultura muzyczna. Hanna Bias (Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach) w wystąpieniu pt. *Archiwum Śląskiej*

Kultury Muzycznej – ochrona i kształtowanie świadomości o życiu muzycznym Śląska przedstawiła zgromadzone w Archiwum dokumenty oraz najcenniejsze dzieła, m.in. Fryderyka Chopina, Józefa Elsnera, Henryka Mikołaja Góreckiego, Wojciecha Kilara, Jana Sztwiertni, Stanisława Ślązaka i Stanisława Wallisa.

Agnieszka Wiater (Koło Naukowe Bibliotekoznawców, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski) w referacie pt. *Rola jednostek biblioteki oraz państwa w ochronie materialnych dóbr kulturalnych wczoraj i dziś – na przykładzie autografu „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* omówiła funkcję, jaką pełniły biblioteki i państwo w ochronie autografu *Pana Tadeusza*, zwracając uwagę na proces konserwacji rękopisu w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Ponadto poruszyła kwestię wpisu autografu na Polską Listę Krajową Programu UNESCO Pamięć Świata oraz podjętych działań w zakresie jego przechowywania, udostępniania i digitalizacji.

Ostatni referat, zamykający drugą sesję, został wygłoszony przez Arkadiusza Ochmańskiego i nosił tytuł *Dziedzictwo kulinarne powiatu cieszyńskiego jako element oferty turystycznej regionu na przykładzie bazy gastronomicznej*. Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że tradycja kulinarna danego miejsca pozwala jednostkom zachować w pamięci mieszkającą tam społeczność, a tym samym staje się częścią strategii promocyjnej.

Sesja trzecia, która odbywała się równoległe do sesji drugiej, poświęcona była cyfrowej ochronie dziedzictwa kulturowego. Rozpoczęło ją wystąpienie redaktor naczelnej Lustra Biblioteki, Barbary Marii Morawiec pt. *Wzbogacanie zasobów bibliotek cyfrowych oraz ochrona i zabezpieczanie dziedzictwa kulturowego na przykładach różnorodnych kolekcji cyfrowych*.

Justyna Buczyńska-Łaba (Biblioteka Polonistyki i Informacji Naukowej, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) oraz Barbara Krasieńska (Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) zaprezentowały referat pt. *Działania bibliotek naukowych w ochronie oraz udostępnianiu dziedzictwa kulturowego na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*.

Wystąpienie Dominiki Fesser (Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego, Uniwersytet Śląski w Katowicach), pt. *Nieznanym rękopis z Baworowianum. Perspektywy badań zdigitalizowanych zbiorów z Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki im. W. Stefanyka*, dotyczyło zbiorów należących niegdyś do Biblioteki Fundacji Wiktora

Baworowskiego, która podczas II wojny światowej została połączona z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich. Prelegentka poruszyła kwestię zbiorów Baworovianum, które pozostały we Lwowie i weszły w skład Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki im. W. Stefanyka. Omówiła także współpracę Ossolineum z lwowską biblioteką.

Paulina Motylińska (Katedra Kultury Informacyjnej i Zarządzania Informacją, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) wygłosiła referat pt. *Polskie książki dla dzieci w bibliotekach cyfrowych*, szczególną uwagę zwracając na działalność International Children's Digital Library.

Anna Pieczka (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie) w wystąpieniu pt. *Digitalizacja formą ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego – przykład portalu www.kulturaparyska.com* zajęła się archiwizacjami Instytutu Literackiego, które są udostępniane w serwisie www.kulturaparyska.com, oraz omówiła najważniejsze jego funkcjonalności.

Kolejny referat, pt. *Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej – model udostępniania zasobów przez małe instytucje kultury*, wygłosiła Agnieszka Modrok (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach). Prelegentka omówiła cechy archiwów społecznych oraz typy zasobów, które się w nich znajdują.

Katarzyna Janczulewicz (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach) zaprezentowała referat pt. *Obiekty dziedzictwa kulturowego w wojewódzkich systemach informacji przestrzennej. Analiza porównawcza*. Podjęła w nim próbę zestawienia sposobów informowania poszczególnych województw o obiektach znajdujących się na ich obszarze.

Sylwia Żłobińska (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach) oraz Marcin Kozak (Koło Naukowe Socjologów, Instytut Socjologii, Uniwersytet Śląski w Katowicach) w wystąpieniu pt. *Nowoczesna technologia – szansa, czy zagrożenie dla ochrony dziedzictwa narodowego?* omówili wpływ tego zagadnienia na jednostki oraz grupy społeczne, ukazując wiążące się z nim atuty i niebezpieczeństwa.

Ostatni referat trzeciej sesji, pt. *Działalność muzeów w świetle nowych technologii*, został wygłoszony przez Joannę Tokarczyk (Koło Naukowe Bibliotekoznawców, Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski w Katowicach). Autorka poruszyła problematykę współczesnej formy muzeum oraz tendencje rozwojowe, np. ideę OpenGLAM wdrażaną do polskich placówek, takich jak Muzeum

Sztuki w Łodzi, Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki w Warszawie oraz Małopolski Instytut Kultury w Krakowie.

Konferencja zakończyła się podsumowaniem i dyskusją na temat wystąpień prelegentów. Słuchacze mieli możliwość zaznajomienia się z niezwykle obszernym materiałem dotyczącym zasobów zarówno materialnych, jak i niematerialnych, które zasługują na miano dziedzictwa kulturowego. Problematyka prezentacji była różnorodna, w dużej mierze związana z zasobami piśmienniczymi, ale także tradycją kulinarną, działalnością muzeów i bibliotek w zakresie promocji dziedzictwa kulturowego oraz digitalizacją. Oficjalnego zakończenia konferencji dokonała Anna Tokarska, dyrektor Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.